

Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır'ın hazırladığı "Kuran'ın Kuran'ı Açıklama Usulü; Muhkem, Müteşabih, Mesani ve Tevil Kavramları" adlı Çalışmanın Müzakeresi

Prof. Dr. Osman Eskicioğlu

Süleymaniye Vakfı yöneticilerine ve onun değerli başkanı Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır Beyefendiye böyle bir konuyu tartışmak üzere bizi davet ettikleri için teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Hemen ilk olarak söylemek gerekir ki, Kuran-ı Kerim ancak bir usul ve yöntem ile anlaşılır. Onun için usul hakkında genel olarak bir özet yapmakta fayda vardır.

Bu dünyaya bir işçi olarak geldiğimizi düşünelim. Bize verilen işleri ve görevlerimizi yapıp ücretimizi alarak öbür dünyaya gideceğimize inanıyoruz. Bu kâinat denilen dünya fabrikasında bize iş verilmesi ve bizim bir iş yapabilmemiz için ne yapacağımızı ve nasıl yapacağımızı bilmemiz gerekir. O sebeple bize verilen işi yapabilmemiz için bilgiye ve bilmeye ihtiyacımız vardır. Dolayısıyla ne bileceğimizi ve nasıl bileceğimizi de bilmek zorundayız. İşte usûl ilmi neyin bilinebileceğini ve nasıl bilinebileceğini öğreten bir ilimdir. İlim ise ne yapacağımızı ve nasıl yapacağımızı öğretir. Öyleyse "usûl" ün, ilmin ilmi olduğunu söyleyebiliriz. İlim ise bilinenler yardımıyla bilinmeyenleri bilmektir. Bilinenlere "delil", bunlara dayanılarak elde edilen sonuçlara da "hüküm" adı verilir. Bunlar aynı zamanda geçmişte cereyan edip bize kadar ulaşan izler olarak da kabul edilebilir. Hüküm, delillere dayanarak beynimizde oluşturduğumuz ve bize olacak şeyleri veya yapmamız gerekenleri bildiren bir bilgidir. Geçmişte cereyan eden olayları bilebilmemiz için onları sınıflandırmamız ve aralarındaki ilişkileri kurabilmemiz gerekir. Buna "Mantık İlimi" diyoruz. Bilgileri ölçülendirip proje üretmek için hesaplar yapmamıza ihtiyaç vardır. Buna da "Matematik İlimi" denir.

Ne yapmamız lazım geldiğini ve yapmamız gereken şeyleri biz, dinden öğreniriz. Bunları bize ancak "din" öğretir. Yapacağımız bu şeyleri nasıl yapacağımızı ise "ilim" den ve ilimle öğreniriz. Kimin neyi yapacağını da "ekonomi"; elde edilen ürünlerin paylaşımı ise düzenin yardımı ile "yönetim" tarafından sağlanır.

Biz mekânın içinde zamanı yaşıyoruz. Madde ve enerjiyi kullanarak iş yapabiliyoruz. İlim mekânımızı, Din zamanımızı, Ekonomi maddemizi, Yönetim gücümüzü düzenler. İlim fikirlerin, din hislerin, ekonomi amellerin, yönetim ünsiyetin içtimaileşmiş şekilleridir. Dil fikirlerin, sanat hislerin, teknik iradenin, hukuk ünsiyetin ifade aracıdır. Bu saydığımız fikir, his, irade ve ünsiyet, dil, sanat, teknik ve hukuk sayesinde içtimaileşmiş ve toplumda kurumlara dönüşmüştür.

Maddenin DNA'larla özel olarak örülmesine ve faaliyet göstermesine "nebat" diyoruz ki, bu ilmin konusudur. Enerjinin 01 devreleri (yani açık kapalı, eksi ve artı gibi özellikleri) ile çalışarak ve üretim yaparak bedeni harekete geçirmesine "hayat" diyoruz ki, bu da dinin konusu olur. Beyinde 01'lerle çalışacak programları üretebilen varlığa "insan" diyoruz. İnsan, bir yönüyle ekonomik bir varlıktır. O, kolektif ve toplumsal bir şekilde üretip fakat bireysel ve kişi olarak tüketmektedir. Oysa bu durum diğer canlılarda böyle değildir. Çünkü onlar, ya kolektif olarak üretip yine kolektif olarak tüketirler ya da bireysel olarak üretip yine bireysel

olarak tüketirler. Beyindeki 01 ağlarından oluşan bilgisayarın dil ve yazı ile ilişki kurarak ortak ve sürekli bir hayat oluşmasına "topluluk" veya "ümme" diyoruz. Ümme demek, "başlarında bir başkanı olan topluluk" demektir. Yönetim ise topluluk içinde var olan ve bireylerin bu ortak alan için çalışmalarının bileşkesinden ibaret olan bir faaliyettir.

Kâinatda her şey doğar, büyür, gelişir ve ölür. Bu safhalar ECEL ilmi içinde oluşur. Batıda bu oluşum entropinin büyümesi olarak ifade edilmiştir. İnsan için ölüm ise daha iyi bir hayatın oluşmasına açılan bir kapıdır. Eski yapı bozulup atılmadan yeni bir yapı ortaya konamaz. Bu ise EVRİM ilminin konusudur. Ayrıca bütün geçmişi araştırıp öğrenmeye "tarih ilmi", geleceği öğrenmeye de "âhiret ilmi" denmektedir ki, buna mâzi ve âti ilmi adı da verilebilir. Mâzi, ilim ile ekonomi arasında; âti, ilim ile yönetim arasında; ölüm, din ile yönetim arasında ve evrim, din ile ekonomi arasında bir köprü kurar ve kurmaktadır.

İşçi ile işveren arasındaki ilişkileri düzenleyen kanun ve kurallar olduğu gibi, Tanrı ile insan arasındaki ilişkileri de bir düzene sokan kanun ve kurallar vardır. İşte bütün ilimlerin görevi bu düzeni kurmaktır. Çalıştığımız bu yerin sahibi hakkında da yeteri kadar bir bilgiye ihtiyacımız vardır.

Böylece ilimler, 25 çeşit olarak ortaya çıkar. Her ilmin Nazari, ameli, tabii ve hikemi olmak üzere 4 türü vardır. Nazari ilimler kuralları koyar, tabii ilimler nazari ilimlerle öğrenilen kurallara göre şimdiye kadar gerçekleşmiş olanları belirler. Ameli ilimler ise neleri yapabileceğimizi öğretir. Hikemi ilimler de bütün bu oluşlardaki kasıtları ve iradeyi ortaya koyar. Bütün bunlar, kör tesadüflerin ve zorunlu oluşların değil de tanrının ve insanın isteğine göre bilinçli olarak kâinatın düzenlenmiş olduğunu ortaya koyar. Zorunlu olmadığı halde en uygun çözümlerin üretildiğini ortaya koyar. Bir üniversite 25 fakülteden ve her fakülte de 4 bölümden oluşacaktır. Demek ki 100 bölüm olacaktır. Her bölüm 3 öğretim üyesine sahip olursa, bir üniversitede 300 öğretim üyesi olacaktır. Bir ülkede 10 üniversite olursa, toplam 3000 öğretim üyesi bulunacaktır demektir.

Konumuzu teşkil eden muhkem, müteşabih, tevil ve mesani terimlerini açıklamadan önce Kuran nasıl bir kitaptır, onun vasıfları nelerdir, Kuran bir Müslümanın düşünce ve yaşayış hayatında, nasıl bir fonksiyon icra eder, bu mesele üzerinde biraz durmaya ihtiyaç, hatta zaruret vardır. Çünkü Müslümanların bakış açıları zamanla çok değişmiş, örf ve adetler, gelenek ve töreler öne çıkmış, böylece onlar merkezden, Kuran atmosferinden uzaklaşmışlar, hatta icma ve ittifak edecekleri yerlerde bile ihtilafa düşmüşler ve merkezle irtibatları kesilmiştir.

Kuran-ı Kerim, düşünme ve inanma, amel ve aksiyon, yani bir hareket ve davranış kitabıdır. Birey ile toplumun, fert ile devletin nasıl hareket edeceğini, neyi, nerede, nasıl ve ne kadar yapacağını açıklayan bir kitaptır. Onun için birey içtihat ile, toplum da şura yani danışma ile karar verip kaide, kanun ve kurallar ortaya koyar. Birey ve toplum olarak insanlığı, hayvan, bitki ve cansız varlıklarla birlikte ve onlarla alış-veriş yaparak yaşadığı için ona yol gösteren Kuran da varlıklar âlemi dediğimiz insan, hayvan, bitki ve cansızların meydana getirdiği dünyadan ve kâinattan bahsetmektedir. Tüm hayvan, bitki ve cansız varlıkların, kendileri için konulmuş kanun ve kurallara harfiyen uydukları bir ortamda insanın başıboş bırakılması söz konusu olamaz. İşte insan ve kâinatı yaratan Allah, insana bir de kullanma kılavuzu ve varlıkların çalışma ve yaşama düzenini açıklayan bir kitap göndermiştir. Bu demektir ki, Kuran, kâinatın sözlü ifadesi, kâinat da Kuran'ın madde ve varlıklar haline gelmiş bir şeklidir. Şair bunu şöyle dile getirmiştir: "el-Kuran-ü kevnüllah-il mestur; ve'l-kevnü Kuranüllah-il

menşur” (Yani Kuran’ı Kerim, Allah’ın satırlarla ifade ettiği kâinatı, kâinat ise yine Allah’ın dağılıp yayılmış ve serpilmiş bir Kuran’ıdır.)¹

Kuran’ın başka bir özelliği de onun Hira mağarasında indiği zaman ile kıyamet günü arasında bir açı çizmesi ve bu süreç içerisinde tüm zamanlara ve tüm mekânlara kendi şartlarına uygun bir şekilde hitap ederek böyle böyle yapın, ama şöyle şöyle yapmayın diye emir, nehiy ve tavsiyelerde bulunan bir kitap olmasıdır. Böyle olunca aynı zaman ve mekân diliminde yaşayan Müslümanlar Kuranın emir ve işaretleriyle hareket ettiklerinde icma ve ittifakları oluşur ve oluşmalıdır. Fakat Kuran’ın nüzulünden asıl maksat nedir, sadece ibadet ve dua mıdır, yoksa amel etmek, hayatın hareket ve davranışları için konulmuş olan formüllerin ve hükümlerin bulunması mıdır? Bu konuda Serahsi, İbn Mesud’un şöyle bir sözünü nakletmektedir: “Kuran kendisiyle amel edilsin için indirilmiştir. Fakat insanlar, onu okumayı amel edindiler”² Diğer taraftan Elmalılı merhum da Kuran okumanın bir ibadet olmadığı hakkında aynen şöyle diyor: “Kuran okumak ...hem kurbet ve hem itaattir, ibadet değildir.”³

Hız. Âdem’den başlayıp Hız. Peygamber’e ve kıyamet gününe kadar yaşanan hayat sahnesini, din adamı ve bir din otoritesi bulunması ve bulunmaması bakımından iki bölüme ayırabiliriz. Birinci bölüm Hız. Âdem’den Hız. Muhammed’e kadar peygamberli ve din adamı olan hayat, ikinci bölüm ise peygambersiz ve din otoritesi bulunmayan bir hayattır. Onun için tüm peygamberler bir tarafa ayrılırken Hız. Muhammed yalnız başına diğer tarafta yer alır. Önceki ümmetler, Peygamber’e ve din adamlarına sorarak hareket ederler. Muhammed ümmeti ise sağlığında Hız. Peygamber’e sorarak hareket edebilir; fakat ondan sonra kitaba bakarak kendi yolunu ve rolünü öğrenir, ezberler ve yaşar. Eğer o, bu yolla bilemezse bilenlere de sorabilir. Böylece sanki Kuran, bir ilahi senaryo olup herkesin rolünü anlatan ve açıklayan bir kitap olmaktadır. Onun için her bir birey, kendi rolünü zaman ve mekân şartları ile beraber öğrenip bilebilir, fakat herkesin ve tüm insanların rolünü bilemez, tüm senaryoyu bilemez. Zaten bize göre Kuranın müteşabih bir kitap olmasının bir yönü de buradan kaynaklanmaktadır. Mesela sahabeden Muaz İbn Cebel, Hız. Peygamber’e ayette geçtiği üzere⁴ “ya Resulullah, bu ne haldir, ay önce iplik gibi incecik beliriyor, sonra büyüyor, tamamlanıyor, sonra da küçüle küçüle tekrar ilk haline dönüyor diye sormuştur.⁵ Aslında soru, ayın yerküresinin bir uydusu olarak güneş etrafındaki yörüngede dönmeleri ve bunların küre gibi olmaları sebebiyle ay üzerine düşen güneş ışınlarının niçin böyle hilal, yarım ve dolunay şekillerinde görünmeleri hakkında idi. Yani o zamana göre bu bir müteşabihin sorusu idi. Bundan dolayı bu soru tam cevaplanmayıp daha hikmetli ve daha faydalı bir tarafa çekilerek “Bunlar, insanlar ve hac için vakit tayin etme zamanlarıdır”⁶ diye cevap verilmiştir. Yani bir zaman diliminin müteşabihi, daha sonra gelen zamanlar için bir müfesser ya da muhkem olabilir.

¹ Ali Özek, “Kuranın Eşsizliği”, İslam Medeniyeti Dergisi, Yıl, 1, sayı, 5, Aralık 1967, s, 25

² Serahsi, Kitab-ül Mabsut, I, 200

³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, I, 96

⁴ Bakara 2/ 189

⁵ Elmalılı, I, 682

⁶ Bakara 2/ 189

Diğer taraftan Kuran-ı Kerim’de “Biz her şeyi bir ölçü ile yarattık” buyrulmaktadır.⁷ Hatta gökten yağın yağmurların bile bir ölçü ile indirildiği bildiriliyor.⁸ Buna göre tabiatta her şey ve her hareket, ölçü ve ölçeklerle bir bileşke meydana getirdiği için, hem cinsleriyle beraber yaşayan insanın hayatı da bir ölçü ve ölçekler, bir kanun ve kurallar bileşkesi olduğunu söylemeye dahi gerek yoktur. Her kesin kendisine mahsus bir alanı, gerek kendisi ve gerekse dışarıdan, başka insan ve varlıklar sebebiyle üstlendiği bir görevi (farz-ı ayn) olduğu gibi, bir de herkesi ilgilendiren ortak bir alan, bireye değil de topluma ait olan bir görev (farz-ı kifaye) vardır. İşte insan hayatındaki bu birey-toplum, fert ve devlet birlikteliği bisikletin ön ve arka tekerleklerinde olduğu gibi, hem ayrı ve hem de biri diğeri ile birlikte çalışırlar.

Zaman her şeyi değiştirip eskitir. Kelimeler, bilgiler, düşünceler, hükümler, kural ve kanunlar, yasalar ve anayasalar zamanın ve çağların geçmesiyle eskir, yıpranır ve kullanılmaz olurlar. Artık fonksiyonlarını tam olarak icra edemez hale gelir ve verimliliklerini kaybederler ve tedavülsen kalkarlar. Bunun için insanın kullandığı bu vasıtaların yenilenmesi gerekir. Mesela tarım toplumunda üretilen *yeryüzü yassıdır* bilgisi, sanayi toplumunda gerçekliğini kaybetmiştir. Bilim kitaplarında böyle eskimiş ve yürürlükten kalkmış nice hükümler vardır. Hatta dini eserlerde bile böyle hükümlere her zaman rastlanır. Mesela Hanefi fıkının hemen hemen tüm kaynaklarında yer alan “malların iyisi ve kötüsü birdir.”⁹ (yani kalite söz konusu değildir, onun için de değer ve fiyat farkı olmaz) hükmü, mallarda kalite- kontrol ve standardizasyon ile yürürlükten düşmüştür.

Zaman sadece böyle hükümleri değil, kavaid-i külliye denilen kuralları bile, hatta birçok terim, tarif ve tasnifleri bile tedavülden kaldırmıştır. Onun için sosyal bilimciler, bugün düşünemez ve çare üretmez hale gelmişlerdir. Onun için kendisine İslam âlimi sıfatı verilen kimselerin çoğu, Kuran hakkında veya mesela Kuran’ın faiz yasağı hakkında ittifaktan daha çok ihtilaf ederler. Oysa bunlar, Allah’ın beyinlerine koyduğu dedüksiyon, endüksiyon ve analogi gibi bilgi üretme makinelerini çalıştırsalar, aynı zaman ve mekân diliminde yaşadıkları için, ihtilaftan daha çok icma ve ittifak edeceklerdir. Ekonomiye ve faizi biyolojik bünyeye ve havuz hesaplarına benzeterek karışık ve belirsiz gibi görünen noktalar bir çözüme kavuşturulabilir. Kuran’da “Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatlarıyla uçan kuşlar da ancak sizin gibi birer toplulukturlar. Kitap’ta Biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık”¹⁰ buyrulurken bir benzetme ve analogi yapılmıştır. Zaten Kuran-ı Kerim bu yolla ya doğrudan ya da dolaylı olarak her şeyi açıklamış bulunmaktadır.

Şimdi bunları ifade ettikten sonra muhkem, müteşabih, tevil ve mesani terimlerinin açıklamasına geçebiliriz. Sahibi atını, ağzındaki gem sayesinde sağa sola saptırmadan nasıl doğru yolda götürüyorsa, onu yönlendirip yönetiyorsa birey ile toplum da kendisini bilgi sayesinde yanlışla düşmeden doğru bir hayat düzleminde yönetir ve yönlendirir. Hüküm, ahkâm, muhkem ve muhkemat kelimeleri “el-hakemetü” (gem) kökünden gelen sözcüklerdir.

⁷ Kamer 54/ 49

⁸ Müminun 23/ 18

⁹ Serahsi, XII, 118; Mevsili, el-İhtiyar, II, 40; Merğınani, Hidaye, III, 46; İbn Nüceym, VI, 141.

¹⁰ Enam 6/ 38

Bunlar terim olarak her ne kadar bilgi veya açık bilgi anlamına gelseler de sözlük olarak, atın ağzındaki gemin faaliyetinde olduğu gibi, yanlıştan uzaklaştırıp doğruya yönlendirme demek olur. Hüküm veya bilgi, bir sıfatın, bir özelliğin veya bir olayın bir varlığa izafe edilmesine denir. İki şeyden birinin, diğerine izafe edilmeden bir bilgi meydana getirilemez. Mesela “bayrak” ve “kırmızı” kelimelerini söylersek bu bizim veya muhatabımız için bir şey ifade etmez. Bunun bilgi haline gelebilmesi için “Bayrak kırmızıdır” denilmesine ihtiyaç vardır. Dini anlamda hüküm ve ahkâm ise Allah’ın insanlardan şöyle şöyle düşünmesi ve böyle böyle hareket etmesini istemesi demektir. İnsanın kendisini iman, amel ve ahlak alanlarında yönetip yönlendirmesi budur. Toplum açısından da bu hükümet etmek ifadesiyle dile getirilir ki, şura ile elde edilen hükümleri uygulamaya koymaktan ibarettir.

Kuran-ı Kerim lafız ve mana, söz ve anlamdır. Kuran lafız itibariyle muhkemdir, sağlamdır ve değişmez. Bu bakımdan Kuran-ı Kerim’in tümü muhkemdir, diyoruz. Diğer taraftan ayette buyrulduğu üzere¹¹ Kuran ayetlerinin bir kısmı muhkem bir kısmı da müteşabihtir. Muhkem ayet demek, anlamı açık, kolayca anlaşılabilen, böylece kendisinden hüküm çıkarılıp bilgi edinilen ve kendisiyle hükmedilen yani yöneten ve yönlendiren demektir. Bu şekilde anlamları açık olan ayetlerin bilindiği gibi zahir, nas, müfesser ve muhkem olmak üzere dört çeşit mertebesi vardır.

Başka bir açıdan bakarak muhkem ayetin, manası üzerinde icma ve ittifak edilmiş bir ayet olduğunu söyleyebiliriz. Yani bütün âlimler ve herkes bir ayeti şöyle anlamışlar ve bu hususta görüş birliği yapmışlarsa işte o ayet muhkem hale gelmiş demektir. Mesela Kuran’da namazı dile getiren “salât” kelimesi buna örnek gösterilebilir. Zaten Kuran, mana itibariyle sadece Allah indinde muhkem olan bir kitaptır. Üzerinde icma edilmemiş, farklı içtihat ve ihtilaf konusu olmuş manalar da ilim bakımından muhkem sayılmaz. Bunlar epistemolojik olarak kesin bilgi değil, zannî bilgi ifade ederler. Ancak içtihatla sabit olmuş bu hükümler, teorik bakımdan zan ifade ederken pratik bakımdan amel etme yönüyle muhkem ve sağlam bilgi sayılabilirler.

Netice olarak bu açıdan baktığımız zaman Kuran ayetlerinin hepsi muhkem değildir. Ayetin metninde geçen “minhu” kelimesi teviz için gelmiştir. Tüm Kuran, mufassal, anlamları açık da değildir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Kuran, inmeye başladığı andan kıyamete kadar bir açı çizer. Onun için Kuran, kıyamete kadar olaylar ve yeni yeni meseleler ortaya çıktıkça tabir caiz ise bize yeni yeni manalar vahiy eder ve yeniden anlaşılır, böylece sorunlar birer birer çözüme kavuşturulur. Söylediğimiz gibi Kuran, lafız itibariyle tümü muhkemdir. Manası itibari ile ise Kuran’ın bizim için hepsi değil, bir kısmı muhkemdir, çünkü biz onu tümüyle anlayamayız.

Müteşabih konusuna gelince şibh, şebah ve şebih kelimeleri benzer, nazir ve eş demektir. Bir şeyin bir şeye benzemesine denir. Sözlük olarak müteşabih, birbirine ayırt edilemeyecek derecede benzeşmek demektir. Sözlüklerde altına benzediği için sarı bakıra “eş-şebah” adı

---

¹¹ A. İmran 3/ 7

verilmiştir. Mesela kargayı kargadan ayırmak, zor, örnek olarak söyleyecek olursak bunlardan hangisi Ali'nin ve hangisi velinin olduğunu söylemek örtülü, karışık ve müteşabihdir.

Terim olarak müteşabih ise muhkemin zıddı olup manası kapalı olandır. Aslında müteşabih kelimesi müşterek bir kelime olup birbirine benzer yani analog demek olur. Burada benzer anlam, kendisine benzeyen ile ifade edildiği için ancak tevîl edilirse anlaşılır. Kuran, bu birbirine benzer yani analog olması dolayısıyla ayette de ifade edildiği gibi¹² müteşabih bir kitap olarak sözlerin en güzelidir. Böylece bütün Kuran müteşabihdir. Ancak Kuranın manası kapalı ayetler bulunmakla beraber tevîl edip anladığımız ayetlerin varlığı ile ayetlerin hepsi değil, bir kısmı müteşabihdir. Nitekim bu durum ayette de böyle ifade edilmiştir. Yani Kitabın bir kısım ayetleri müteşabihdir.¹³ Müteşabih ayetler demek, kendilerinde bir teşbih, benzetme veya benzeşme bulunması dolayısıyla anlamları muhkem ayetlere göre kapalı ve örtülü olan ayetler demektir. Ancak böyle ayetlerin anlamları tevîl ile anlaşılır ve bunlar tevîl edildikten sonra bir hüküm ifade ederler. Yani bu müteşabih ayetler, tevîl edilmedikçe anlaşılabilir ve dolayısıyla tevîl edilmedikçe bir hüküm de ifade etmezler. Dolayısıyla böyle ayetlerin tevîle ihtiyacı olduğu için bunlar tevîl edilmeden kendileriyle bir hüküm verilmez ve bizim için de bir hüküm ifade etmezler. Müteşabih adı verilen bu manası örtülü ve kapalı kelime ve sözler kapalılık derecelerine göre bilindiği gibi hafi, müşkil, mücmel ve müteşabih olmak üzere dört kısma ayrılırlar.

Mesani meselesi bilhassa günümüz açısından Kuranın çağımıza göre yorumlanması bakımından çok büyük önem taşımaktadır. Kuranda "mesani" kelimesinin geçtiği ayette "Biz sana gerçekten yedinin katlanmışlarını ve büyük Kuran'ı verdik" buyrulmaktadır.¹⁴ Bu ayetin geçtiği surede Kuranla ilgili zamanımıza bakan çok önemli birkaç ayet daha bulunmaktadır. Bunlar hep "lekad" (gerçekten) diye tekit edatı ile başlayan ayetlerdir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: "Gerçekten bu zikri biz indirdik ve onu biz koruyacağız."¹⁵ "Geçmiş kavimlere de senden önce resuller göndermiş bulunuyoruz."¹⁶ "Semanın içine de bir takım burçlar koymuş bulunuyoruz."¹⁷ "Biz insanı gerçekten dizilmiş genlerden yarattık."¹⁸ "Biz sizlerden ileri gidenleri de geri kalanları da biliyoruz."¹⁹ "Gerçekten Hicr halkı da mürselleri tekzib etti."²⁰

Bu ayetlerden sonra "Mesani Ayeti" gelmektedir ki, bu ayet "lekad" tekidi ile başlayan ayetler grubunun yedincisi olur. Bundan sonra bu tekit ile gelen bir ayet daha vardır ki, onunla beraber grubun sayısı sekize tamamlanmış olur. Bu ayetler üzerinde dikkatlice durulduğu zaman Kuran'ın tabii ve içtimai mucizelerine işaret ettiği görülür. Böylece Allah, Kuran'ı koruyacağını bildirmiş ve Kuran gerçekten bugüne kadar korunmuştur. Onun bir harfi

---

¹² Zümer 39/ 23

¹³ A İmran 3/ 7

¹⁴ Hicr 15/ 87

¹⁵ Hicr 15/ 9

¹⁶ Hicr 15/ 10

¹⁷ Hicr 15/ 16

¹⁸ Hicr 15/ 26

¹⁹ Hicr 15/ 24

²⁰ Hicr 15/ 80

bile değiştirilememiş ve böylece manası da korunmuştur. Bugün dünyada böyle korunmuş olan ikinci bir kitap yoktur.

Geçmişte peygamberler gönderilmiş ve Kuran'ın gelişine hazırlık yapılmıştır. Mesela İbrahim Peygamber "ilmi" getirmiş ve "müspet düşünce"yi öğretmiştir. Musa Peygamber "şeriatı" getirmiştir. Davut Peygamber ile şayb Peygamber "devletçiliği" getirmiş ve "dengeli ekonomi"yi öğretmiştir. İsa Peygamber din ile devleti ayırmış, din düşmanlığı anlamında değil, kimsenin inancına ve ibadetine karışmama manasında laik bir düzen kurmuştur. Hazreti Muhammed ise bu geçen dört bin yıllık hazırlığın sonunda bütün bu değişim ve gelişmeleri hep bir arada uygulamış ve artık bunun değişmez anayasasını yani Kuran'ı getirmiştir.

Kuran kâinatın yapısı ile ilgili bilgi vermiş ve onun yaratıldığını bildirmiştir. Artık bugün onun bildirdikleri bilhassa astro-fizikçiler tarafından kesin olarak ispatlanmış bulunmaktadır.

"Ashab-l Hicr" taş halkı, kaya halkı, belki bugünkü anlamda beton halkı demek uygun olur. Zaten bugünkü medeniyeti kuranlar da aynı onlar gibi peygamberleri tekzip etmişler, onlar neticede yaptıklarının karşılığını görmüşler bunlar da yakın bir zamanda göreceklerdir.

Bu grup ayetlerin sonunda Kuran'ın ikili yani ikinin katları olarak indirildiği ortaya konmak suretiyle en büyük mucizeye işaret edilmiş olmaktadır. Mesela bu Hicr suresi 15. sure olup Tevbe suresini saymazsak Büyük Kuran'ın 14. Suresi olur ki, bu da 7 nin iki katı eder.

"es-seny" katlamak, bükmek ve kıvırmak demektir. Mesela elbise yakasının ikiye katlanması buna örnek verilebilir. Bundan dolayı aynı kökten gelen "isnani" kelimesi iki anlamına gelmektedir. "Mesani" kelimesi de aynı kökten gelen bir kelime olup "Mesna"nın çoğuludur. "Mesna" ikili ve ikişer demektir. Arapçada oğul kelimeler en az e delalet eder. Onun için bu mesani kalıbı, ismi zaman anlamında kullanılırsa " kat" anlamına gelir ki, o zaman bu $2 \times 2 \times 2 =$ "sekiz" olur. İsmi mekân anlamında kullanılır ve bu üç defa katlanmış demek olur ki, yine "sekiz" eder. Fakat bu, mastar anlamında kullanılır ve 2 sayısı üç defa çarpıma uğarsa o takdirde bu $2 \times 2 \times 2 \times 2 =$ 16 demek olur. Bu söylediklerimiz, "feale" kalıbından gelen bir kelimenin ismi zaman, ismi mekân ve hem de mastar kalıbı olmasından ileri gelen bir açıklamadır.

Diğer taraftan "Besmele"de 8 çeşit ve tamamı 16 harf vardır. Böylece bu besmele ile mesani kelimesi arasındaki benzerlikten mesaniden maksadın besmele olduğunu anlamak istiyoruz ki, mesani kelimesindeki tarif harfi de bu görüşümüzü desteklemektedir.

Çünkü "Besmele"de 4 kelime vardır. Harf eşitleri ise 8, harflerin tüm sayısı da 16 dır. Bu kelimelerin içinde "Rahman" ve "Allah" lafızlarındaki elifler, uzun hareke gibi olduklarından harf sayılmıyor. Zira bunlar harften daha ziyade hareke konumundadırlar. Harfi tariflerin elifleri ile "Allah" lafzının elifi de okunmadıkları için sayıya girmemektedir.

"Mesani" kelimesi, 16 olarak alınır ve ayette "seban" denildiği için 7 ile çarpılırsa "Fatiha"nın harf sayısı olan 112 rakamı elde edilir. Bu sayıya uygun olarak Büyük Kuran'da "Besmele" 112 defa tekrar edilmiştir. Kuran'da Fatiha'dan başka 113 sure vardır. Zira Tevbe'nin başında "Besmele" olmadığı için besmele Kuran'da 112 defa tekrar edilmiş olmaktadır. Netice olarak burada mesani ile Besmele'nin kastedildiği ve besmeleden mesani diye bahsedildiğini

anlayabiliriz. Çünkü besmeledeki harfler 2 li sistem ile tekrar edilmiş, ayrıca besmele kendisi her surenin başında da tekrarlanmıştır.

Böylece “Mesani” kelimesinden anlıyoruz ki “Besmele” ve “Fatiha” suresindeki harfler de ikil ikil olarak çoğaltılmıştır. Hatta rabb- melik; rahmet-nimet, avn-ibadet gibi kelimeler bile uyumlu ikililer olarak geçmektedir.

Ayetteki vav harfi, atıf içidir. Atfedilen, atıf olunandan başka bir şey olduğundan dolayı burada Kuran “Yedi Mesani”ye atfedilmiş olur. Böylece mana da “Sana Fatiha’yı ve Büyük Kuran’ı verdik” demek olur ki, bu şekilde burada “Büyük Kuran” denilince Fatiha’nın dışındaki Kuran anlaşılır. Neticede Fatiha’nın, manada Kuran’ın bir özü, özeti ve fihristi durumunda olduğu ortaya çıkar. Zira az önce yukarıda da dediğimiz gibi Fatiha’da 112 harf bulununca sayıları 112 olan surelerin her biri için Fatiha’da bir harf var demektir. Böylece Fatiha, aynı zamanda Kuran’ın bir fihristi olmaktadır.

Kuran kelimesine gelince, “Karye” aslında suların toplandığı çukur demektir. Fakat sonraları göçebe insanların faydalanmak için bu su ve göllerin etrafında toplandıkları yerlere köy ve şehir anlamında “karye” denilmiştir. Bir metni hafızaya toplayarak ezberden okumaya da “kıraat” denilmiştir. “Tilavet” ise kitaptan okumadır. Kuran’ın “Kitap”, “Zikr”, “Furkan” ve “Kuran” olmak üzere dört tane ismi vardır “Kuran” okunan, “Kitap” yazılan, “Zikr” mana, “Furkan” da kendisi sayesinde hak ve batıl hükümleri fark edilen demektir. Kuran’ın icazı sadece manasında değil, bu Kitabın aynı zamanda 1400 yıldan beri korunmuş olmasında yatmaktadır. Onun anlamının mucizeliği 1400 yıldan beri manasının tükenmemiş olmasıdır. Hükümlerindeki mucizesi ise en ileri bir düzeni getirmiş olmasıdır. Böylece Kuran’ın büyük bir mucize olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Ancak onun asıl mucize oluşu, ayette “Biz sana büyük kitabı verdik” denilmeyip “Biz sana büyük Kuran’ı verdik” buyrulmasıdır. Çünkü böylece mucizeliğin sadece yazıda değil de kıraatte de olduğu ifade edilmiş olmaktadır. Bunun için vasil hemzeleri ayrı harf sayılmıyor. Oysa tenvin ayrı harf sayılıyor. Ortaya atılan 19 mucizesi iddiasının yazıya dayandırılması bu iddiayı zayıflatmaktadır. Bizim kıraati tercihimiz ise bu kelimeye dayanmaktadır.

Buradaki “Seba mesani ”den maksat, aynı zamanda Fatiha Suresi’dir. Hatta bu husus Hz. Peygamber tarafından açıklanmış bulunmaktadır. Fatiha suresi yedi ayet olduğu için kendisine bu isim verilmiştir, diyebiliriz. Bu mana, seba mesani’nin “Büyük Kuran” ifadesi karşılığı olarak kullanılmasıyla daha iyi anlaşılacaktır.

Biz şimdi bu konuda tespit ettiğimiz sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1-Buradaki mesani kelimesinden maksat, “besmele”dir. Çünkü “besmele” Kuran’da her surenin başında tekrar edilmiş bulunmaktadır. Böylece bu ayetin anlamı “Biz sana yedi besmeleyi verdik” demek olur.

2- Besmele, sadece Kuranda sure başlarında tekrar edildiği için bu “mesani” adını almış değildir. Besmele aynı zamanda 2 sayısının 2,4 ve 8 katlarını içerip 8 çeşit harften oluşmuş ve toplam harfleri ise 16 olup kendisi 4 kelimedenden ibarettir. Bu şekilde besmele 2 nin katlarına sahip olduğu için bu adı almıştır, diyebiliriz.

3-“Mesani” ismi mekân sığası olup ikinin üç defa katlanmış şekli anlamına gelir ki, bu da 8 eder.

4-“Mesani” mastar olup 2 nin üç defa çarpımı anlamına gelir ki, bu takdirde 16 eder ve böylece bu Fatiha’nın harf sayısını göstermiş olur.

5-7 rakamı 16 ile çarpılırsa 112 eder. Bu da Büyük Kuran’da tekrar edilen “besmele” sayısını verir. Büyük Kuran’da 113 sure vardır. “Tevbe” suresinde “besmele” yoktur. Âlimler, “Tevbe” suresinin ayrı sure olup olmadığına ihtilaf ettiler. Fakat sonunda ayrı bir sure sayılması ve başına “besmele”nin konmamasında ittifak ettiler. Bu elimizde

bulunan Kuran'ın vahiy mahsulü bir tertip olduğunu gösteren en açık delildir. "Tevbe" surenin ayrı sure sayılması ilk büyük surelerin sekize tamamlanması için gereklidir, diyebiliriz. "Besmele" yazılmaması da "Mesani" kelimesindeki 112 sayısı ile uyum sağlaması içindir, denilebilir. Kâtiplerin bu hususta her hangi bir bilgileri olmadığı halde böyle yazmalarından onlara da ilham gelmiş olduğunu çıkarabiliriz. Eğer ittifak hâsıl olursa bu vahiy derecesinde bir kabul görüp buna usulcüler indinde icma denmektedir ve kanaatimize göre bu tür vahiyler kıyamete kadar devam edecektir.

6- "Fatiha"daki harf sayısının da 112 olması gerekir. Gerçekten sayıldığında 112 harfin bulunduğu görülür.

7- "Besmele"nin harflerinin katlamalı olması gerekir. Gerçekten sekiz çeşit harfin, dördü kameri, dördü şemsidir. Kameri olanların ikisi boğazdan ikisi dudaktan çıkar. 16 harfin de sekizi şemsi, sekizi ise kameridir. Kameri harflerin yarısı boğazdan, yarısı da dudaktan çıkar. Böylece bu harfler katlanarak oluşmuştur.

Netice olarak seneve ya da isnani iki demektir. "mesani" mesna'nın çoğulu olup $2 \times 2 \times 2 \times 2 = 16$ eder. Seban min-el-mesani ifadesi de böylece $7 \times 16 = 112$ etmektedir. Fatiha dışında Kuran-ı Kerim'de 112 besmeleli sure vardır. Fatiha da sanki 7 besmeleden oluşmaktadır. Çünkü o, seba mesanidir; zira onun harf sayısı 112 dir. Böylece Fatiha suresi Kuran'ın bir önsözü, girişi, özü, esası, özeti ve fihristi durumundadır. Bütün bunlardan sonra artık Kuranla kâinatın, kâinatla Kuran'ın özdeş olduğu açıkça görülmüş olmaktadır. Zira Allah kâinatı ve kâinattaki her şeyi bizim anlamamız için çift çift yaratmıştır. Tüm kâinat bu çiftlerden oluşmaktadır. İşte Kuran da çiftlerden oluşmuştur. Kuran-ı Kerim'in ayetleri de hep ikili dizin ile oluşmuştur. Mesela Fatiha'da Rahman ve Rahim kelimeleri aynı kökten oldukları için bir sayıldığında lam-i tarif ile gelen 8 çeşit kelime vardır. 1- el-hamdü, 2- el-alemin, 3- er-rahman-er-rahim, 4- ed-din, 5- es-sırat, 6- el-müstekim, 7- el-mağdubi, 8- ed-dallin. Son olarak şunu söylemek isteriz ki, Kuran-ı Kerim hem lafız ve hem de mana itibariyle mucize bir kitaptır.

Bize Gönderilen Metne Yapılan Açıklamalar:

"İman edeceklere doğru yolu gösterecek ve ikram olsun diye ilim üzere açıkladığımız bir kitap gönderdik." (Araf 7/52) diye tercüme edilen ayetin şöyle tercüme edilmesi daha uygun olur: "Muhakkak biz onlara inanacak herhangi bir kavme hidayet ve rahmet olması için, tam bir bilgi ile açıkladığımız bir kitap gönderdik"

"Elif, Lâm, Râ. Bu, âyetleri hakîm ve habîr olan Allah tarafından muhkem kılınmış ve de açıklanmış bir kitaptır. Böyle olması Allah'tan başkasına kulluk etmemeniz içindir. (De ki:) Ben de O'nun tarafından size uyarı yapan ve müjde veren biriyim" Hûd 11/1-2

Ayette geçen "hakim ve habir" kelimelerini Allah lafzına izafe etmek çok doğru bir anlayış değildir.

Burada hakim ve habir nekredir. Çünkü Allah'dan başka da habir vardır, hakim vardır. Yani tafsil eden Allah'ın kedisi değil, vazifeli kıldığı kimselerdir. Çünkü burada ayetler muhkem kılındıktan sonra yani "sümme" kelimesi ile tafsilin, açıklamanın daha sonra habir ve hakim kimseler tarafından yapılacağına bir işarettir, diyebiliriz.

“Bu, bilen bir kavim için, ayetleri Arapça Kur’an olarak açıklanmış bir kitaptır.” (Fussilet 41/3)
Bu ayette aklını kullanan bir kavimden bahsedilmekte ve böyle bilen bir kavim için kitabın ayetlerinin açıklanmış olmasından bahsedilmektedir. Burada kavim kelimesi nekredir. Bu bilim toplumu olmalı. Buna göre biz bu ayete zamanımıza uygun bir mana vermek istersek bu çağda doğu ile batı arasında bir köprü olan Türkiye’nin bu görevi yapacağına inanıyoruz. Bu İmamlar ve mezhepler döneminden sonra Kuran ve İslam’ın yeni bir yorumu olacaktır.

11 Allah’ın, son Kitap’ına Kur’an adını vermesi, indirdiği ayetleri bir araya toplaması sebebiyledir. Kur’an, birbirini açıklayan ayetlerin oluşturduğu küme anlamına da gelir.

Kuran bütün eski kitapları kendi bünyesinde cem etmiştir. İleride insanlar tarafından keşfedilecek müspet ilimleri de kendisinde cem edip toplamıştır. İşte bunun için bu ilahi kitabın adı da kendisi de kurandır.

12 Kümeleri oluşturan ayetler farklı zamanlarda inebilir.

Kümeleri oluşturan ayetler ifadesi bize göre uygun değildir. Bunlara bir bütünün organları gözüyle bakmakta fayda vardır.

13 Kur’an’ın Arapça olması, o topluluğun içinde Arap dilini iyi bilenlerin olmasını gerektirir.

Aşağıdaki ayette belirtildiği gibi bunlar sıradan uzmanlar değil; “الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ”

yani bu ilimde derinleşmiş kimselerdir. İşte Kuran’ın açıklamalarına, böyle bir topluluk ulaşabilir.

Biz de bu görüşlere şunu ilave etmek istiyoruz ki, bu topluluk da her bin yılda bir ortaya çıkar ve değişim meydana gelir.

“Sana bu Kitab’ı indiren O’dur. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Onlar Kitab’ın anasıdır. Öbürleri ise müteşâbihdir. Kalplerinde kayma olanlar, fitne çıkarma isteği ve onu tevîl etme isteği ile onun müteşâbih olanına uyarlar. Oysa onun tevîlini Allah’tan başkası bilmez. O bilgide derinleşenler şöyle derler: ‘Biz buna inanırız. Hepsi de Rabbimiz katındandır.’ Bu bilgiye saf akıl sahiplerinden başkası ulaşamaz.” (Âl-i İmrân 3/7)

Bize göre bu ayetin tercümesi doğru değildir. Tercüme şöyle olmalıdır:

“ Sana kitabı inzal eden odur. Onda muhkem ayetler vardır. Onlar kitabın anasıdır. Diğerleri ise müteşâbihdir. Kalplerinde eğrilik olanlar fitneyi iptiğâ ederek tevili iptiğâ ederler ondan müteşâbih olana tabi olurlar. Oysa onun tevîlini Allah ve ilimde rusuhu olanlar bilir, onlar, biz, buna inanır, hepsi rabbimiz Allah indindedir, derler. Elbab sahibi olanlardan başkası bilmez.”

Bu ayeti “illellah” kelimesinde durarak tercüme yapmak yanlıştır.,.

- 1) Hepsi Allah’tandır diyenler yalnız rasihler değil, bütün müminlerdir. Yoksa o şekilde yorum yapacak olursak sadece Rasihler inanmış olur, rasih olmayanlar iman etmiş olmazlar ki, böyle bir anlayış doğru olmasa gerektir.
- 2) Burada Rebbina kelimesi getirilmiş, Allah kelimesi söylenmemiştir. Zira uygarlaşmaya uyum ancak yeni tevillerle olur. Rab sıfatının tevellisi ve devamı için peygamberlerden sonra ulemanın

onu tevil etmesi gerekir. Yoksa Allah, sonra gelen insanlarla ilgiyi kesmiş ve böylece onlara zulmetmiş olur ki, böyle bir şey düşünülemez.

- 3) *Elbab sahibi olanlardan başkası anlamaz, bilmez ifadesiyle rüsuḥ sahiplerinin kani olduğunu onların bunu anladığını ifade etmiş olmaktadır.*
- 4) *Eğer ayete böyle mana vermezsek içtihat ve icmalar ortadan kalkar ve artık Kuran tarihi bir kitap olarak kalır.*

12 “Biz onu Kur’ân halinde (küme küme) ayırdık ki insanlara aralıklarla okuyasın. Onu kısım kısım indirdik.” (İsrâ 17/106)

Kuranın Manası, her yeni okunuş ile sanki yeniden nazil olur. Bunun için bir ayet, bir kısım ve bir cümle okunduğu zaman okuyan kişi biraz durmalı, tercüme edilmeli veya tezekkür ederek ayet üzerinde düşünülmelidir.

13 “Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana O'nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur’ân’ı (okumakta) acele etme ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de. (Tâ Hâ 20/114)

Kuran kelimesinin sözlük anlamı toplanmak manasına gelse de onun istilâh anlamı okunmaktır. Yani ezbere okumaktır. Tilavet kelimesi ise kitaptan okumaya denir.

14 Müfredât, e-v-l md.4

“O bilgide derinleşenler şöyle derler: Biz buna inanırız, hepsi de Rabbimiz katındandır”. Yani âyetleri muhkem ve müteşâbih olarak indiren, onları birbirine bağlayıp tevîl eden O’dur. Biz âyetleri kendi görüşümüze göre tevîle değil.

Bu ayeti böyle anlamak,” tevil etmeyi, ülül elbaptan başkası bilmez ifadesine, ters düşer. Kuranda çelişki olmadığı gibi anlamlarımızda da çelişki olmamalıdır. Müteşâbih bir ayet Allah tarafından açıklanmışsa mesele yok, zaten ortada müteşâbih diye bir şey kalmaz. Artık o müfesser olmuştur. Müteşâbih olan söz ve ayetler ise araştırma ve tevil neticesinde anlaşılır hale gelir.

15-Tespit edebildiğimiz kadarıyla, âyetler arası ilişkiler ağının görülememesi; tevîl, muhkem, müteşâbih ve mesânî kelimelerine farklı anlamlar yüklenmesine sebep olmuştur. Bu yüzden birçok âyet yanlış tevîl edilmiş ve bu tevîller nice İslâmî Kurumu, sıkıntı kaynağı haline getirmiştir. , Allah’ın tevîlini bulmaya çalışırız.

“Allah’ın tevîlini bulmaya çalışmak” demek, tevîli reddetmek olur. Fukahanın usulü Allah’ın beyanıdır. Çünkü ayette “sümme aleyna beyaneḥ” buyrulmuştur.

Kuranın beyanına ait usulleri tespit ederken

a) *Kuran Arapçasını o devrin âlimlerinden öğrenmek zorundayız.*

b) *İnsanlığın bugün ulaştığı müspet ilmi, asrın ulemasından öğrenmek yetişir. Bizden öncekilerin ilimlerinden yararlanmayı Allah şu ayette emretmektedir.*

فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يُقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

Sana inzal olunanlardan şek içinde olursan senden önce kitabı kıraat edenlerden sual et

Kuran-ı Kerimi kim okursa muhatap odur. Mesela bu ayette muhatabın Hz. Peygamber olduğunu söylersek bu doğru olmaz. Çünkü "Rabbin ancak kendisine kulluk etmeni; ana-babaya iyilikte bulunmanı emretmiştir. Onlardan biri ya da ikisi senin yanında yaşlanırsa, onlara «öf!» bile deme; onları sakın azarlama, onlara hep güzel, tatlı, iç açıcı söz söyle" ayeti indiği zaman annesi ve babası sağ olmadığı için bu ayet Hz. Peygamber'den ziyade başkalarını muhatap alır dersek daha sağlıklı düşünmüş oluruz.

16Âyetler arası ilişkilerin görülememesi, Kur'ân-Sünnet bütünlüğünün kaybolmasına ve Kur'ân ile Sünnet arasındaki bağın, gereği gibi kurulamamasına yol açmıştır. Bu sebeple Sünnet, Kur'ân'ın yanında, ondan bağımsız, ikinci bir delil sayılmış ve kopukluk derinleşmiştir. Kur'ân ile Sünnetin zıt anlamlar içerebileceği veya farklı sahaları düzenleyebileceği iddia edilmiştir. Bazıları daha ileri giderek Sünnetin Kur'ân'ı nesh edebileceğini söylerken, bazıları da Kur'ân'ın Sünneti neshedemeyeceğini söylemişlerdir.

Sünnet, Kuran geldikten sonra onun ilk örnek uygulaması olarak ortaya konmuştur. Kuranın yorumlama usulünü onun dilinden öğrenmekteyiz. Kuranı anlamak için sünnet müstakil bir delildir. Bir metnin anlaşılması için onun yorumlama metoduna ihtiyaç vardır. Usul Kurandan bulunup çıkarılamaz. Çünkü usulü anlamak da yine bir usulle yapılabilir. Bu ise teselsüle sebep olur. Fürudaki sünnet ise onun bugün delil olarak kabul edilmesi zordur. Çünkü sünnet, o çağın kendi şartları içerisinde bir uygulamasından ibarettir. Fakat biz, sünnetin verdiği bilgilerden alıp faydalanabiliriz.

17 Kur'ân-Sünnet ilişkisinin yanlış kurulmasından doğan sıkıntılar sebebiyle kimileri Sünneti dikkate almazken, kimileri de sıkıntının Kur'ân'dan kaynaklandığını sanarak " Tarihselci olmuşlardır.

Kuran Allah'ın kelimidir. Onun lafzı değişmez. Fakat onun manası değişmez değildir, değişebilir; zamana, zemine ve asırlara göre değişip farklı manalar anlaşılabilir. Kuran'ın manası neredeyse her okunuşta ve her araştırma sonucunda değişip gelişebilir. Böylece Kuran'ı anlama usulü sanki matematiğe benzer. Matematik nasıl değişmez, fakat gelişir ve gelişiyor ise Kuran'ı anlama işi de böyledir ve buna benzer, diyebiliriz. İşte bugün bu çağımızda Kuran-ı Kerim'i anlarken problemlere çözüm getirmek için geliştirdiğimiz ve geliştireceğimiz bu usule dayanarak yeni ve değişik manalara ulaşmalıyız. Mesela Allah'a karz-ı hasen verin ayetini günümüzün bir anlamı olarak faizsiz banka kurmayı ve bankanın devlet işi olduğunu anlayabiliriz. Böylece biz burada Allah kelimesini topluluk-devlet olarak anlamak istiyoruz. Ayrıca geliştireceğimiz usule göre resul kelimesini başkan-hükümet, nebiyi âlim, kurallı çoğulları tüzel kişiliği olan topluluk, kurallı dışı çoğulu ise düzen-sistem gibi

manalar verip anlamak mümkündür. Bundan başka bir çifti en küçük çoğul olarak kabul edecek olursak dişi çoğulları da en az dörtlü manasında anlayabiliriz.

Aşağıda muhkem, müteşâbih, mesânî ve te'vîl kelimelerine, Kur'ân'ın verdiği anlam ile âlimlerin verdiği anlamı karşılaştırmalı olarak görmeye çalışalım." yaklaşımla Kur'ân'ı, indiği zamana ve coğrafyaya veya dînî ve ahlâkî ilişkiler sahasına hapsetme gayretine girmişlerdir. Bu yaklaşımlar; hem yanlış tevîllerin sahasını genişletmiş, hem de bazı âyetleri görememe veya tarihe hapsetme gibi ağır sonuçlar doğurmuştur. Sonrakilerin hatası ise, klasik kaynaklardaki bilgileri doğru kabul edip Kitap ve Sünnet açısından eleştiriye yanaşmamalarıdır.

Bir uygarlık, bin yıl içinde doğar, gelişir ve çöker. Yeni bir uygarlık ise Kuran'a dayanan yeni yeni içtihat ve icmalar ile meydana gelir. Bin sene önceki içtihatlarla bugünün sorunlarını çözmek mümkün değildir. Hem böyle düşünmek ve uygulamak Kuran'ın her zaman ve zemine çare olduğunu yol gösterici bir hidayet olduğunu yani onun ilahi bir söz olduğunu inkâr etmek anlamına gelebilir.

Sonuç Olarak:

- 1- *Önce Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır Bey'i bin yıl önceki yorumları aşarak bizzat kendisi yeni yorumlar yapılmasını istediği ve yeni yorumlar yaptığı için tebrik ve teşekkür ediyoruz. Bu yorumlar yanlış olsa bile Allah indinde inşallah mecur olacaktır. Allah razı olsun.*
- 2- *İkinci olarak da bizi buraya davet ederek bu çalışmalarını tartışmaya açması da yine tebrik edilecek bir husustur.*
- 3- *Bu yorumlarda birçok hakikatler ortaya konmuştur. Ancak çatının tam kurulmuş olduğunu söyleyemeyiz. İnşallah bu tartışmalar bizi oraya yani çağın muhtaç olduğu yeni bir usule götürecektir.*
- 4- *Bize göre bu çalışmaların neticesinde şu hususlar ortaya konmuş olur:*
  - a) *Kuran-ı Kerim Allah kelamıdır. Onun lafzı olduğu gibi durur. Manası ise her gün yeniden nazil oluyor gibi yenilenir ve yeni yeni anlamlar ortaya çıkar.*
  - b) *Her çağın âlimleri olur. Bu âlimler o çağın nebileri durumundadırlar. Bu sebeple onlar Kurandan aldıkları manaları ve hükümleri kendi vatandaşlarına ve insanlara iletip anlatırlar.*
  - c) *Yeni meydana gelecek medeniyette bizi sadece sahabilerin kavli ve fiili icmaları ile sabit olmuş Kuran ve onun beyanı bağlar. Bu sahabe zamanından sonra yaşayanların icmaları bizi bağlamaz. Biz içinde yaşadığımız çağ ile gelecek çağın yani 3.bin yılın icmalarını oluşturmaya ve bir fikir birliği kurmaya çalışmalıyız. Bizi bağlayan zaten sadece bu çağın icmaları olmalıdır.*
  - d) *Hicri ikinci, üçüncü ve dördüncü asırlarda yaşamış olan âlimler, Kuran-ı Kerim'i anlamışlar, açıklamışlar ve bunları bize ulaştırmışlardır. Onların bu anlamları ve açıklamaları bilinmeden İslam'ın-Kuran'ın bugüne getirdiği hükümler ve kanunlar bilinemez. Yani bu hükümler bilinmeden Kuran bilinemez, anlaşılıp beyan edilemez.*

e) *Bu çağda şimdi bize düşen, Kuran-ı Kerim'i asrın ilimleri ile anlayıp açıklamalı ve böylece günümüzde yapılan içtihat ve icmaların yardımı ile çağımızın problemlerini çözmeliyiz. Bir taraftan usulde geçmiş âlimlerin izlerini takip ederken fûruda ise biz kendimiz hükümler ortaya koyarak bu kanun ve kuralların tenvinini kendimiz yapmalıyız, diyoruz.*